

'Hüzünlü ve neşeli bir Garip'ti!'

"Bir Roman Kahramanı: **Orhan Veli**", ne sistematik bir biyografi ne de klasik bir anı kitabı. **Orhan Veli**'nin otuz altı yıllık ömrüne tutulmuş bir ışık. Usta **şairi**, dönemin önemli isimlerinin de dâhil olduğu çevresiyle anlatan Haluk Oral'ın, pek çoğu kişisel koleksiyonunda yer alan yayımlanmamış mektuplar ve tanıklıklar üzerine kurduğu gerçek bir dünya. Oral'la kitabı üzerine söyleştik.

GAMZE AKDEMİR

gamzeakdemir@cumhuriyet.com.tr

Kitapta **Orhan Veli**'yi merkezde tutarken kişiliği, ilişkileri ve verimleri bağlamında hem kendisini hem de çevresini mercek altına alıyorsunuz. Başlıca kimlere yer verdiniz?

■ Hasan Âli Yücel'den tutun da Sabahattin Eyuboğlu, Mualla Eyuboğlu, Erol Güneş, Köy Enstitülüler, tabii ki Melih Cevdet, **Oktaç Rifat**'a kadar dönemin bilinen pek çok önemli ismiyle karşılaşıyoruz. Yani sıra **şairin** hayatında kesişmeli noktalarda yer alan Fuat Ömer Keskinöğlü gibi çok önemli ama neredeyse hiç bilinmeyen isimler de var. Bu arada Aslı Keskinöğlü'nün arşivinden verdiği Ahmet Hamdi Tanpınar'ın renkli bir fotoğrafta ilk defa bu kitapta yayımlanıyor.

■ Çalışmada **Orhan Veli**'nin bazı **şirlerinin** arka planında, kendi yaşadıkları olduğunu vurguluyorsunuz. En önemli örnek de kuşkusuz o yazamadığı, taslak olarak tuttuğu notlar ve kapak çizimiyle kalan "Dünyaların Dışında" adlı romanı. Tam bir Orhan

Veli dışavurumu.

■ Kesinlikle! Derinlerdeki hisleri, ukdeleri ve en önemlisi de toplumla ilgili gözlemlerini görürüz orada. "Yoksa biz.../ Biz bu dünyadan değil miydik?" dizeleriyle bitirdiği "Giderayak"ta da romanı düşündüğünü, tasarladığını ve ona bir gönderme yaptığını anlatır. Yani giderayak öyle bir roman yazacaktı ki tamamlayamamış olması gerçekten çok üzücü. **Orhan Veli**'nin tam kendini anlattığı **şir**lerinden biri "Giderayak" ise öteki de "Bir Roman Kahramanı". Askerdeyken yazmaya karar verir "Dünyaların

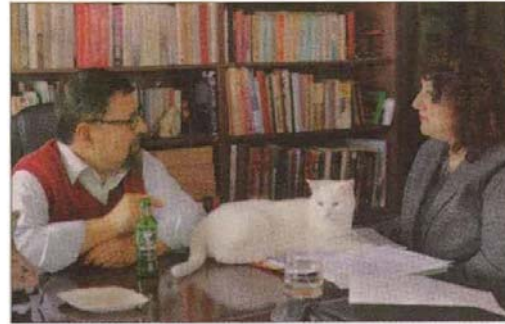
Dışında"yı. Mektuplarında dünyasının dışında kalan insanları anlatır. Bir tanesinde "Dünyamın dışında kalma duygusundan kurtulacağım" diye yazar. "Biribi" diye hitap ettiği asker arkadaşı Necmi Özbıngöl'e yazdığı bir mektupta da romanla ilgili geniş bilgi verir.

"OĞUZ ATAY'IN 'TUTUNAMAYANI'YDI"

■ Anlıyoruz ki askerlik **Orhan Veli**'nin hayatında önemli.

■ Dönüm noktası. Askerden önceki **Orhan Veli**'yle askerden sonraki çok farklı. Bambaşka bir

adam oluyor, kozasından çıkıyor, düşünce dünyası çok gelişiyor. Etrafını çok iyi incelemeye başlıyor. Bir mektubunda kaynanasını öldürdüğü için hapse girmiş, 1933'teki onuncu yıl affıyla dışarı çıkmış Kahveci İbrahim üzerinden toplumu anlatıyor mesela: "Horoz bile kesemeyen bu adam kaynanasını öldürüyor, bunu ona yaptırın toplumu-muzdaki cinsel ahlakın yanlış yorumlanmasıdır. Benim romanımın kahramanlarından biri olacak-

Haluk Oral: "Veli, 'Bir Roman Kahramanı' adlı **şirinde** dediği gibi bir roman kahramanının 'mevzuunu' yaşamaya çalıştı". Yukarıda Gamze Akdemir'le birlikte.

tır. Bunlar dünyalarının dışında kalan insanlardır" diyor. Orada çok sevdiğim şöyle bir cümle de kuruyor: "Nasıl ki Goethe nâm boktan **şair** Verter nâm boktan eserini yazmakla içini sıkıkan ölüm arzusundan kurtulduysa, ben de belki 'Dünyaların Dışında'yı yazarak dünyamın dışında kalma hissinden kurtulurum." Öyle bir tarif ediyor ki. Oğuz Atay'ın Tutunamayanlar'ı gibi bir roman yazmaya çalışıyor aslında. Atay, 1975'te, Veli'nin ölümünün yirmibeşinci yılında, bir yazı yazar ve Veli'yi "tutunamayan" olarak tarif eder. Müthiş bir çözümleme bence.

Atay o yazıda **Orhan Veli**'nin Yaprak dergisinde yayımlanmış bir hikâyesinden alıntı da yapar. Hikâyede balıkçıyla kızı vardır, küçük bir balıkçı da servis yaparlar, kız kamburdur fakat çok mutludur. Veli o mutluluğu anlatırken romanının ismini kullanır ve Atay da o kısmı alıntılar: "Onların dünyası bu. Kendi dünyalarının içindedirler. Bütün rahatsızlıklar, insanların kendi dünyalarının dışında kalmalarından geliyor."

Bana en müthiş gelen Veli'nin bir roman yazdığını hiç kimse bilmiyordu, Atay da bilmemesine rağmen o "dünyalarının dışında" lafını oradan çekip çıkartıyor, hissediyor bir şekilde.

"GARİP'LE SARSTILAR VE FARKLI YOLLARA GİTTİLER!"

■ **Orhan Veli**, **Oktaç Rifat**, **Melih Cevdet**, **Ankara Lisesi'nde birlikte okuyor ve beraber yola çıkıyor...**

■ **Oktaç Rifat**'la aynı sınıfta, **Melih Cevdet** bir sınıf aşağıda. Çok iyi anlaşılıyor, her fırsatta **şir** üzerine konuşuyorlar. **Şirlerdeki** gelişimlerine baktığımızda başta hepsi **Garip**'te ama 1940'larda yolları ayrılıyor. Veli de ölene kadar **Garip şirinin** peşinden gitmiş bir **şair** değil. Askerlik sonrası yazdığı **şirleri** de **Garip** için koyabileceğimizi sanmıyorum. Onlar istedikleri sarsıntıyı yarattılar sonrasında da yer i arayışlar içinde farklı yollara gittiler. "Bu **şirleri** niye yazdım, keşke yazmasaydım" gibi bir duyguları yok tabii fakat kuşkusuz bir değişim yaşıyorlar. Mesela **Garip**'in ikinci baskının önsözünde de "Shakespeare bugün yaşasaydı acaba yine bu şekilde mi yazardı?" gibi bir benzetme yapar Veli.

■ **Orhan Veli**'nin **Sabahattin Eyuboğlu**'yla mektuplaşmaları da yer alıyor kitapta.

■ **Eyuboğlu**, üniversite hocası ve ömrü boyunca da yakın arkadaşıydı. Ölümünde de tüm bürokratik işlemlerle **Eyuboğlu** ilgilendi. **Orhan Veli**'nin hayatında her zaman yolunu açmaya çalışan bir ağabey.

İş bulma konusunda yardımcı oluyor, dertlerini dinliyor, mektuplaşmalarında da görürüz. Sonra Veli'nin tüm sorumluluğunu üstlendiği, çok önem verdiği **Yaprak** dergisine Veli'yi yürek lendiren ve isim babalığını yapan da yine **Eyuboğlu**.

"NÂZİM, VELİ'Yİ DİKKATLE İZLEDİ VE ÖNEMSEDİ"

■ **Nâzım Hikmet-Orhan Veli** ilişkisinde nasıl bir duygu

» nakim?

■ **Orhan Veli**'yi kayıtsız şartsız onayladığı söylenemez ama dikkatle izlediği ve önemseydiği kesin. Nâzım, Adalet Cimcoz'a yazdığı bir mektupta, Bedri Rahmi'nin Veli'nin **şair** kitabı Yenisi'ne çizdiği kapağa bayıldığını ifade eder, övgüsünde Bedri Rahmi yer olsa da Veli belli ki içinde yer etmiş. Yaprak'ın 15 Nisan 1950 tarihli sayısı Nâzım'a ayrılır. Sonraki sayısında da **Orhan Veli**, **Oktay Rifat** ve Melih Cevdet ortak imzayla "Nâzım Hikmet Meselesi" başlıklı bir yazı yazar. Der-gide ayrıca hapiste açlık grevi yapan Nâzım'a destek olmak için iki gün açlık grevine gireceklerini duyururlar. Veli'nin ölümünden sonra 1955'te, Nâzım Budapeşte'de katıldığı bir radyo programında onu "en güzel ve Türk-çeyi en iyi kullanan **şairlerimizden** biri" sözleriyle anar ve **şairlerini** okur. 1958'de de Prag'da yazdığı "Slavya Kahvesi'nde **Şair** Dostum Tavfer'le Yarenlik" adlı **şairinde** de **Orhan Veli**'yi anlatır.

"ÇUKURA DÜŞTÜĞÜ İÇİN ÖLMEDİ"

■ **Şairin** kadınlarla mektuplaşmalarına da yer veriyorsunuz.

■ Kur yapmayı çok seviyor. Ber-ran Hanım var mesela fakat Berran Hanım'ın kim olduğunu bulamadım, ismi Necmi Özbingöl'e yazdığı mektuplarda geçiyor. Erol Güneş'in baldızı olan, ünlü "Sere Serpe" **şirini** yazdığı Bella'ya da son derece zarif bir biçim-de ustaca kur yapar. Kitaba Bella'ya yazdığı iki mektubunu aldım. Bella'ya "Düşes" diye hitap eder Veli bir mektu-bunda, diğerinde ise her cümlesini "B" ile başlatır.

Âşık olduğu Nahit Gelenbevi'ye de daha önce yayımlanmamış bir mektu-bunun üzerinden yer verdim. O mektupta kur yapmaktan ziyade bir dertleşme sezilir. Mesela sırtında paltosu yok "üşüdüğümden çok utanıyorum" der Veli. Bir de meşhur "Delikli **Şiir**"ini Nahit Hanım'a gönderir. Elyazısıyla yazdığı yüz on iki **şairlik** iki defterini "Ben ölürsem bastırırısın, sende dur-sun" diyerek bıraktığı kişi de Nahit Hanım.

■ **Mektuplar ışığında aydınlatığınız bir diğer nokta "M" rumuzlu kadının kim olduğu.**

■ Kitabımın yazılışına giden yol da o mektupla açıldı. On beş yıl önce sa-haf dostum Bahtiyar İstekli sayesinde elime geçti. **Orhan Veli** imzalı, ölümün-den kırk beş gün önce yazılmış aşk mektubundaki "M"nin kim olduğunu a-rarken bir sürü "M" çıktı karşıma; Mu-alla Eyüboğlu, Magdi Rufer, Muzaffer Gençay... En sonunda M'nin Meziyet Bölükbaşı olduğu sonucuna ulaştım. Bölükbaşı, Fuat Ömer Keskinoglu'nun kız kardeşi. Keskinoglu'nun gelini Aslı Hanım'la konuştuğumda bana "**Orhan Veli**'nin halama yazdığı bir mektup var" dedi ve mektubu gösterdi. Mektup Osmanlıcaydı ama ilk satırına baktığımda, bendeki mektubun aynı-sı olduğunu anladım. "M" yerine Meziyet yazıyordu.

■ **Ortaya koyduğunuz en önemli bilgilerden biri de **şairin** gerçek ölüm**

nedeni. **Hemen herkes "bir arkadaşının evinde öğle yemeği yerken fenalaştı" ve "ünlü **şair** bir belediye çukuruna düştü" ifadeleriyle bilir durur malûm.**

■ Ölümünü bu çukur hikâyesine bağlamak, kardeşinin ölümünden üç yıl sonra Adnan Veli'nin yazdığı **Orhan Veli** için kitabıyla başlar. Bunu ilk olarak kız kardeşleri Fûruzan Hanım'a sordum, "Abim çukura düştüğünü bana anlattı ama bileğine yakın bir yerde küçük bir sıyrık göstererek; 'bak orada ölseydim **şair Orhan Veli** çukura düştü öldü' diyeceklerdi" diye güler-ek anlattı. Bu olay ölümünden çok daha önce olmuş bir hadiseydi" dedi. Artık aramızda olmayan Mualla Eyüboğlu ve Magdi Rufer de bana, "Biz çukur hikâyesini duymadık" dedi.

"ZOR BİR YAŞAM SÜRDÜRDÜ"

■ **Ölüm nedenine ilişkin alkole bağlı beyin kanaması savı var.**

■ Sabahattin Eyüboğlu, Nahit Hanım'a yazdığı mektupta fazla alko-le bağlı bir ölümden bahseder. Adli Tıp'taki doktorlara ve doktor arka-daşlarıma sordum, "Otopsi sonucu yazılırken beyin kanaması ise beyin kanaması yazılır. Fazla alkolden mü-tevellit beyin kanaması diye yazılmaz, yani sebebe ilişkin bir şey yazılmaz" dediler. Otopsi istenmesinin sebebi de savcının uyuşturucudan şüphelen-mesi. Ben, **Orhan Veli**'nin uyuşturucu kullanacağına hiç ihtimal vermiyorum çünkü dergi yayımlamak için sırtında-ki paltoyu satan bir adam, Ankara'ya mektup gönderen, pul parasından tasarruf etmek için Ankara'ya giden birini bekleyen adam nasıl uyuşturucu kullanacak?

■ **Kitabın yakın durduğu ölüm sebe-bi beyin kanaması gibi görülüyor.**

■ Kesinlikle beyin kanaması ama o beyin kanamasının sebebi çukura düşme değil. Öyle olsaydı başına aldığı bir darbeden bahsedilirdi. Oldukça zor bir yaşam tarzı sürdürmesi; stresin, parasızlığın ve alkolün bir araya gel-mesi ölümünde etkili olmuştur diye düşünüyorum.

■ **Sizce **Orhan Veli** umut ve hüznle nasıl bir temasta?**

■ Zaman zaman umudunu yitirmeye yaklaşmış ama kendisini bırakmamış. Onu "Giderayak" **şairinde** de çok güzel anlatır: "Handan, hamamdan geçtik/ Gün ışığındaki hissemize razıydık/ Saadetinden geçtik/ Ümidine razıydık/ Hiçbirini bulamadık/ Kendimize hü-zünler icat ettik/ Avunamadık/ Yoksa biz.../ Biz bu dünyadan değil miydik?" Hüznün duygusuyla çok barışık, çok seviyor. Yine yayımlanmamış bir **şairi** var, "Hüznün ki neşedir/ Bana hep sen-den gelir" diye. Necmi Özbingöl'e yaz-dığı bir mektupta da Ortaköy'de oturup beraber hüznün icat ettiklerini söyler ki "Giderayak" **şairine** de o ifadeyi alır. Yani yulgin değil hiçbir zaman. Veli, kendisini bir roman kahramanı yaptı ve "Bir Roman Kahramanı" adlı **şairin**-de dediği gibi bir roman kahramanının "mevzuunu" yaşamaya çalıştı. ■

Bir Roman Kahramanı: **Orhan Veli/ Haluk Oral/ Yapı Kredi Yayınları/298 s.**